

ΕΡΕΥΝΑ – ORIGINAL PAPER

Η επίδραση της μονογονεϊκότητας στις κοινωνικές ανάγκες του μόνου γονέα

Αντωνοπούλου Φ. Διονυσία

Καθηγήτρια Εφαρμογών ΤΕΙ Αθήνας, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι αλλαγές που συντελούνται στα κοινωνικοοικονομικά δρώμενα στη χώρα μας διαμορφώνουν και το περιβάλλον που βιώνουν οι μονογονεϊκές οικογένειες. Η αντιμετώπιση των μονογονεϊκών οικογενειών ως παράγοντα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, αποτελεί βασικό στόχο σε κράτος με κοινωνικό χαρακτήρα.

Σκοπός: της παρούσης εργασίας ήταν η μελέτη του φαινομένου των μονογονεϊκών οικογενειών στην Ελλάδα και η επίδραση της μονογονεϊκότητας στις κοινωνικές ανάγκες του μόνου γονέα.

Υλικό – Μέθοδος: Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκε ειδικά διαμορφωμένο ανώνυμο ερωτηματολόγιο το οποίο δόθηκε σε τυχαίο δείγμα μονογονεϊκών οικογενειών με εξαρτώμενα παιδιά στα αστικά κέντρα και στην επαρχία. Το δείγμα μελέτης αποτέλεσαν 206 μόνιμοι γονείς με εξαρτώμενα παιδιά. Η στατιστική ανάλυση πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πακέτο SPSS 16 (SPSS Inc, Chicago, IL).

Αποτελέσματα: Από τους 206 συμμετέχοντες στη μελέτη, οι 181 ήταν γυναίκες και οι 25 άνδρες. Η μέση ηλικία των υπευθύνων των μονογονεϊκών οικογενειών ήταν 44 έτη ενώ το 41,7% είχε ένα παιδί και το 41,3% είχε 2 παιδιά. Ως προς το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων, το 39,3% ήταν απόφοιτοι Λυκείου. Σχετικά με τις κοινωνικές ανάγκες, το

66,1% των μόνων γονέων εξέφρασαν ανάγκες ψυχολογικής στήριξης. Το 27,2% έχει απευθυνθεί στο κράτος για ψυχολογική στήριξη, το 20,9% έχει απευθυνθεί στην εκκλησία και το 18,0% έχει απευθυνθεί στις οργανώσεις. Το 32,5% των μόνων γονέων εξέφρασε ανάγκη για εργασία.

Συμπεράσματα: Στις ελληνικές μονογονεϊκές οικογένειες παρατηρείται υψηλή ανάγκη ψυχολογικής στήριξης και εργασίας. Η ψυχολογική κατάσταση, όπως προκύπτει από την ζήτηση για ψυχολογική στήριξη των μόνων γονέων με εξαρτώμενα παιδιά και η έλλειψη εργασίας φαίνεται να σχετίζονται με την μορφή της μονογονεϊκότητας, την οικογενειακή κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο και τον τρόπο διαμονής της μονογονεϊκής οικογένειας.

Λέξεις κλειδιά: Μονογονεϊκή οικογένεια, κοινωνικές ανάγκες, ψυχολογική ανάγκη, μορφή μονογονεϊκότητας.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΣ

Αντωνοπούλου – Κωστούρου Διονυσία,
Τηλ: 2102627704,
Αργυροκάστρου 71, Ίλιον Τ.Κ. 131,
E-mail: dantonop@teiath.gr

The influence of single parenthood on the social needs of the single parent

Antonopoulou F. Dionysia

Lecturer TEI Athens, Department of Health Care Social Units Administrator

ABSTRACT

The changes occurring in the socio-economic situation in our country shape the environment that single - parent families experience. The treatment of single- parent families as a factor of economic and social development is a key objective in a state with a social character.

AIM: The aim of this study was to research the phenomenon of single- parent families in Greece, and the effect of single parenthood on the social needs of the single parent.

MATERIAL-METHOD: A specially designed, anonymous questionnaire was used for this research, which was given to a random sample of single-parent families with dependent children both in the urban centers and in the province. The study sample consisted of 206 single parents with dependent children. The statistical analysis was carried out with the use of the statistical package SPSS, 16.00 (SPSS Inc, Chicago, IL).

RESULTS: Of the 206 participants in the study, 181 were women and 25 were men. The average age of the heads of single parent families was 44 years, while 41.7% had one child and 41.3% had 2 children. Regarding the educational level of the participants, 39.3% were high school graduates. In relation to social needs, 66.1% of single parents expressed a need for psychological support. 27.2% reported the state for psychological support. 20.9% resorted to church and the 18.0% had applied to organizations. The 32.5% of single parents expressed a need for work.

CONCLUSIONS: In Greek single-parent families there is an increased need for psychological support and employment. The psychological situation, as seen in the demand for psychological support of single parents with dependent children and the lack of employment, seem to relate

to the form of single parenthood, marital status, educational level and residence of the single parent family.

Keywords: Single-parent family, social needs, psychological need, form of single parenthood.

CORRESPONDING AUTHOR

*Antonopoulou Dionisia,
71 Argirokastrou St., Ilion, 13123,
Tel: 6979393019,
E-mail: dantonop@teiath.gr*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σύγχρονη εποχή, η παραδοσιακή οικογένεια συρρικνώνεται ολοένα και περισσότερο και τη θέση της παίρνουν καινούργιες «μορφές» οικογένειας με χαρακτηριστικότερες τις «μονογονεϊκές οικογένειες»^{1,2}. Ως αποτέλεσμα, απορρέουν νέες κοινωνικές ανάγκες οι οποίες διαμορφώνονται, ανάλογα με την οικογενειακή κατάσταση της μονογονεϊκής οικογένειας.

Δεδομένου, ότι δεν υπάρχει διεθνώς κατοχυρωμένος ορισμός της μονογονεϊκότητας ούτε καμία χώρα διαθέτει έναν και μοναδικό «επίσημο» ορισμό, οι όψεις της μονογονεϊκότητας και οι ορισμοί που αναφέρονται στη βιβλιογραφία ποικίλουν ανάλογα με τη φύση της μελέτης. Σύμφωνα με τους συγγραφείς της έκθεσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ως μονογονεϊκή οικογένεια ορίζεται: «Ένας γονέας -χωρίς σύζυγο ή σύντροφο αλλά ίσως μαζί με άλλα άτομα (π.χ. τους γονείς

του/της)-ζει με ένα τουλάχιστον ανύπαντρο παιδί, εξαρτώμενο από αυτόν».³

Ο όρος «εξαρτώμενο παιδί» έχει ως βασικό κριτήριο προσδιορισμού την ηλικία. Για τον ορισμό του εξαρτώμενου παιδιού, στο πλαίσιο του ορισμού της μονογονεϊκής οικογένειας έχει επικρατήσει, στις περισσότερες χώρες, το όριο της ηλικίας των 18 ετών.³

Ο όρος «εξαρτώμενο παιδί» αποτελεί κατά συνθήκη ορισμό με βάση νομικές ρυθμίσεις και παραδοσιακές πρακτικές, στοχεύοντας στον προσδιορισμό πραγματικών τομών στη ζωή των ατόμων της συγκεκριμένης ομάδας. Συνεπώς δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι εθνικές νομοθεσίες είναι πολλές φορές ασαφείς και αντιφατικές, με αποτέλεσμα να περιορίζεται η δυνατότητα δημιουργίας μιας κατάλληλης βάσης για ρυθμίσεις.

Στην Ελλάδα, την τελευταία δεκαετία ο αριθμός των μονογονεϊκών οικογενειών έχει διπλασιαστεί, σε σχέση με την προηγούμενη 10ετία.⁴ Η αυξητική τάση των μονογονεϊκών

οικογενειών στην Ελλάδα επιβάλλει εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής, με σκοπό την στήριξη των οικογενειών που βιώνουν φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό, με ολοκληρωμένο τρόπο και με σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια.^{5,6}

Ένα μεγάλο ποσοστό των οικογενειών αυτών, υφίσταται στερήσεις αγαθών που εκδηλώνονται ποικιλοτρόπως και σχετίζονται με ποικίλα κοινωνικά προβλήματα.⁷ Το γεγονός ότι στις μονογονεϊκές οικογένειες ένας γονέας επωμίζεται όλα τα βάρη της οικογένειας, οι δυνατότητες για απόλαυση αγαθών, όπως της μόρφωσης, της υγείας, της ένταξης στην αγορά εργασίας κ.λπ., καθώς και η ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων, είναι ελάχιστες ή σχεδόν ανύπαρκτες αφού ο απαιτούμενος χρόνος αλλά και οι οικονομικές δυνατότητες περιορίζονται.

Τα στοιχεία δείχνουν ότι στην Ελλάδα μέχρι το 1950 ο θεσμός της οικογένειας είχε πολλαπλό λειτουργικό ρόλο. Εξυπηρετούσε πολλαπλές λειτουργικές ανάγκες μιας κλειστής κοινωνίας, όπου πέραν της διατήρησης του ανθρώπινου γένους, εξυπηρετούσε την οικονομική, κοινωνική, εκπαιδευτική, ηθική και ψυχολογική ανάγκη.^{8,9,10} Ορισμένες από αυτές τις ανάγκες αργότερα, ανέλαβε το ίδιο το κράτος, αν και σήμερα στην Ελλάδα ακόμα παρατηρείται έντονα προστατευτικό δίκτυο της οικογένειας.¹

Στη σύγχρονη συζυγική συμβατική οικογένεια, παρουσιάζεται μια ρευστότητα

που χαρακτηρίζεται από ποικιλία δομών με διαφοροποίηση των αναγκών και των δυνατοτήτων των μελών της. Η εν δυνάμει ρευστότητα της οικογένειας, δημιουργεί ανάγκες ανασφάλειας, σύγχυσης, αβεβαιότητας και ασάφειας. Σε ότι αφορά την σχέση οικογένειας και εργασίας, αν και προφανώς υπερισχύουν οι απαιτήσεις της εργασίας, αποφασιστικής σημασίας είναι η προστασία της οικογένειας^{11,12}, επιβεβαιώνοντας το προστατευτικό οικογενειακό δίκτυο.

Οι κοινωνικές και λοιπές ανάγκες που εκδηλώνονται στις μονογονεϊκές οικογένειες με εξαρτώμενα παιδιά, περικλείουν χαρακτηριστικά αποστέρησης, απαγόρευσης ή επισφαλή αίσθηση ασφάλειας. Ωστόσο, οι μηχανισμοί και οι διαδικασίες που δημιουργούν επιπτώσεις στις κοινωνικές και όχι μόνον ανάγκες των μονογονεϊκών οικογενειών με εξαρτώμενα παιδιά στην Ελλάδα, είναι σύνθετες και διαφορετικές σε κάθε περίπτωση.^{13,15}

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση του φαινομένου των μονογονεϊκών οικογενειών στην Ελλάδα με εξαρτώμενα παιδιά και η επίδραση της μονογονεϊκότητας στις κοινωνικές ανάγκες του μόνου γονέα με εξαρτώμενα παιδιά.

ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ

Το δείγμα μελέτης αποτέλεσαν 206 μόνοι γονείς (χήρος/α-χωρισμένος/η-σε διάσταση-άγαμος κατ' επιλογή και άγαμος λόγω εγκατάλειψης) με εξαρτώμενα παιδιά στην Ελλάδα, (181 γυναίκες και 25 άνδρες) που ζούσαν στα μεγάλα αστικά κέντρα Αθήνα - Θεσσαλονίκη και στην επαρχία. Ως εξαρτώμενα παιδιά θεωρήθηκαν ανύπανδρα παιδιά ηλικίας μέχρι 18 ετών και έως 24 ετών εφόσον σπουδάζουν και δεν εργάζονται.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο χρονικό διάστημα, από τον Ιανουάριο του 2010 μέχρι τον Μάιο του 2010.

Για την συλλογή των δεδομένων σχεδιάστηκε ειδικά διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο για τις ανάγκες της έρευνας, το οποίον συμπληρώνονταν ανώνυμα. Ο σχεδιασμός του ερωτηματολογίου έγινε από την ερευνήτρια και βασίστηκε σε ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία. Το ερωτηματολόγιο αποτελείτο από 30 κλειστού τύπου ερωτήσεις και εκτός από τα δημογραφικά στοιχεία περιελάμβανε ερωτήσεις που αφορούσαν κοινωνικές ανάγκες των μονογονεϊκών οικογενειών με εξαρτώμενα παιδιά. Αναλυτικότερα, το ερωτηματολόγιο περιελάμβανε τέσσερις (4) βασικές ενότητες:

α) Η πρώτη ενότητα αποτελείτο από εικοσιμία (21) ερωτήσεις που αφορούσαν τα κοινωνικο- δημογραφικά χαρακτηριστικά των μονογονεϊκών οικογενειών με εξαρτώμενα παιδιά.

β) Η δεύτερη ενότητα αποτελείτο από τέσσερες (4) ερωτήσεις και περιελάμβανε τα οικογενειακά επιδόματα και προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών με εξαρτώμενα παιδιά.

γ) Η τρίτη ενότητα αποτελείτο από τρεις (3) ερωτήσεις και περιελάμβανε τις ανάγκες, την κοινωνική βοήθεια και τα επίπεδα βοήθειας των μονογονεϊκών οικογενειών με εξαρτώμενα παιδιά.

δ) Η τέταρτη ενότητα αποτελείτο από δύο (2) ερωτήσεις και περιελάμβανε τις συνθήκες ζωής και τον ελεύθερο χρόνο των μονογονεϊκών οικογενειών με εξαρτώμενα παιδιά. Δεδομένου, ότι επρόκειτο για ένα νέο ερωτηματολόγιο πραγματοποιήθηκε ο απαραίτητος έλεγχος εγκυρότητας του ερωτηματολογίου. Συγκεκριμένα, το ερωτηματολόγιο δόθηκε σε 10 μονογονεϊκές οικογένειες με εξαρτώμενα παιδιά στην Αθήνα (έλεγχος Φυσιογνωμικής εγκυρότητας -Face validity) και σε 5 επαγγελματίες υγείας (έλεγχος Εγκυρότητας περιεχομένου -Content validity). Κατόπιν, υπήρξαν μικρές τροποποιήσεις στις ερωτήσεις που αφορούσαν την εργασία, τις συνθήκες ζωής και τον ελεύθερο χρόνο.

Η επιλογή του δείγματος ήταν τυχαία από τους συλλόγους των μονογονεϊκών οικογενειών. Συνολικά, μοιράστηκαν 300 ερωτηματολόγια σε μονογονεϊκές οικογένειες με εξαρτώμενα παιδιά και απάντησαν τα 206 άτομα. Αναλυτικότερα, στα αστικά κέντρα,

Αθήνα και Θεσσαλονίκη συμπληρώθηκαν 108 ερωτηματολόγια και από την επαρχία συμπληρώθηκαν 98 ερωτηματολόγια. Το ποσοστό ανταπόκρισης ήταν 68,6%.

Τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα ενημερώθηκαν προφορικά και γραπτά από την ερευνήτρια για τον σκοπό της μελέτης και τηρήθηκαν όλοι οι κανόνες ηθικής και δεοντολογίας. Η στατιστική ανάλυση πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πακέτο SPSS, version 16.00 (SPSS Inc, Chicago, IL).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ψυχολογική στήριξη: Από τους μόνους γονείς που συμμετείχαν στην έρευνα τα δύο τρίτα των ερωτηθέντων, το 66,1%, (136 άτομα) δήλωσε ανάγκη ψυχολογικής στήριξης, το 27,2% (56 άτομα) απευθύνθηκε στο κράτος για την κάλυψη της συγκεκριμένης ανάγκης, το 20,9% (43 άτομα) απευθύνθηκε στη εκκλησία και το 18% (37 άτομα) απευθύνθηκαν στις οργανώσεις (Σύλλογοι μονογονεϊκών οικογενειών - Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις) (πίνακας 1.)

Εργασία: Από τους μόνους γονείς που συμμετείχαν στην έρευνα το 32,5% (67 άτομα) δήλωσε ανάγκη εργασίας, το 20,4% (42 άτομα) απευθύνθηκε στο κράτος για την κάλυψη της συγκεκριμένης ανάγκης και το 12,1% (25 άτομα) απευθύνθηκε στη εκκλησία. (πίνακας 2.)

Πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις : Από τους μόνους γονείς που συμμετείχαν στην έρευνα, το 24,7% (51 άτομα) δήλωσε

πολιτιστική και αθλητική ανάγκη, το 8,7% (18 άτομα) απευθύνθηκε στο κράτος για την κάλυψη της συγκεκριμένης ανάγκης, το 5,3% (11 άτομα) απευθύνθηκε στη εκκλησία και το 10,7% (22 άτομα) απευθύνθηκε στις οργανώσεις (Σύλλογοι μονογονεϊκών οικογενειών - Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις). (πίνακας 3.)

Φροντίδα βρεφών και παιδιών προσχολικής ηλικίας: Από τους μόνους γονείς που συμμετείχαν στην έρευνα, το 17,1% (35 άτομα) δήλωσε ανάγκη φροντίδας βρεφών και παιδιών προσχολικής ηλικίας, το 10,7% (22 άτομα) απευθύνθηκε στο κράτος για την κάλυψη της συγκεκριμένης ανάγκης, το 4,9% (10 άτομα) απευθύνθηκε στη εκκλησία και το 1,5% (3 άτομα) απευθύνθηκε στις οργανώσεις (Σύλλογοι μονογονεϊκών οικογενειών - Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις). (πίνακας 4)

Εκπαίδευση : Από τους μόνους γονείς που συμμετείχαν στην έρευνα, το 15,5% (32 άτομα) δήλωσε ανάγκη εκπαίδευσης, το 7,3% (15 άτομα) απευθύνθηκε στο κράτος για την κάλυψη της συγκεκριμένης ανάγκης, το 2,9% (6 άτομα) απευθύνθηκε στη εκκλησία και το 5,3% (11 άτομα) απευθύνθηκε στις οργανώσεις (Σύλλογοι μονογονεϊκών οικογενειών - Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις) . (πίνακας 5)

Υποστήριξης ατόμων με ειδικές ανάγκες : το 9,2% (19 άτομα) δήλωσε ανάγκη στήριξης ατόμων με ειδικές ανάγκες, το 4,4% (9 άτομα) απευθύνθηκε στο κράτος για την

κάλυψη της συγκεκριμένης ανάγκης, το 2,9% (6 άτομα) απευθύνθηκε στη εκκλησία και το 1,9% (4 άτομα) απευθύνθηκε στις οργανώσεις (Σύλλογοι μονογονεϊκών οικογενειών – Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις) . (πίνακας 6).

Στέγαση : Από τους μόνους γονείς που συμμετείχαν στην έρευνα, το 11,2% (23 άτομα) δήλωσε ανάγκη στέγασης, το 7,8% (16 άτομα) απευθύνθηκε στο κράτος για την κάλυψη της συγκεκριμένης ανάγκης, το 1,9% (4 άτομα) απευθύνθηκε στη εκκλησία και το 1,5% (3 άτομα) απευθύνθηκε στις οργανώσεις (Σύλλογοι μονογονεϊκών οικογενειών – Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις) . (πίνακας 7)

Σε σχέση με την **οικογένεια:** Από τους μόνους γονείς που συμμετείχαν στην έρευνα το 86,4%% (178 άτομα) δήλωσε ότι έχουν καλές σχέσεις με την οικογένειά τους, ενώ το 5,8% (12 άτομα) ότι δεν έχουν καλές σχέσεις με την οικογένεια τους. (πίνακας 8)

Σε σχέση με τις ανάγκες και την οικογένεια των μονογονεϊκών οικογενειών το 80,1% (165 άτομα) δήλωσε ότι στις ανάγκες τους, τους βοηθάει η οικογένειά τους.

Οι ανάγκες που οι μόνιμοι γονείς απευθύνονται στην οικογένεια τους ήταν η ανάγκη: για **φύλαξη παιδιών** το 64,2% (106 άτομα), για **ηθική στήριξη** το 81,2% (134 άτομα), για **υλική στήριξη** το 50,3% (83 άτομα). (πίνακας 9)

Η έρευνα έδειξε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των μονογονεϊκών οικογενειών 72,7% (87 άτομα) με εξαρτώμενα παιδιά που ζήτησαν ψυχολογική στήριξη ήταν αυτοί που προήρχοντο από χωρισμό/διάσταση, οι μόνιμοι γονείς που είχαν δύο παιδιά 65,3% (64 άτομα) και αυτοί με υψηλότερο (τριτοβάθμιο) μορφωτικό επίπεδο 73,0% (54 άτομα).

Επίσης από τους μόνους γονείς με εξαρτώμενα παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα σε σχέση με τις ανάγκες που εκδηλώνουν, διαπιστώθηκε ότι αυτοί που ζουν στην επαρχία δηλώνουν περισσότερες ανάγκες. Οι μονογονεϊκές οικογένειες με εξαρτώμενα παιδιά που ζουν στα μεγάλα αστικά κέντρα Αθήνα –Θεσσαλονίκη εκδήλωσαν μεγαλύτερη ζήτηση για ψυχολογική στήριξη.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Μελετώντας τα δημογραφικά δεδομένα του δείγματος, παρατηρήθηκε ότι οι γυναίκες υπεύθυνοι μονογονεϊκών οικογενειών, αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία των μόνων γονέων στην Ελλάδα έναντι των ανδρών. Η μεγαλύτερη αναλογία γυναικών που διαπιστώνεται στην σύνθεση του πληθυσμού της έρευνας δικαιολογείται λόγω του ισχυρότερου συναισθηματικού δεσμού μητέρας και παιδιού αλλά και λόγω του ρόλου της γυναίκας μάνας σε σχέση με το μέγεθος των παιδιών. Παρότι, οι ρόλοι των ανδρών

και των γυναικών αλλάζουν, εντούτοις στη πραγματικότητα οι μητέρες κυριαρχούν στην καθημερινή ζωή των παιδιών. Για πολλά χρόνια, ο κύριος ρόλος της γυναίκας ήταν αυτός της μητέρας όπου με δυσκολία παραχωρούσε τμήμα του πεδίου της, δηλαδή την ανατροφή των παιδιών, στον άνδρα³.

Το εύρημα της παρούσας μελέτης ως προς την πλειονότητα της γυναικείας μονογονεϊκότητας με εξαρτώμενα παιδιά στην Ελλάδα συμφωνεί με την μελέτη των Κικίλια και συν.,¹³ που διερευνούσε τις διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού των μονογονεϊκών οικογενειών στην Ελλάδα και έδειξε ότι η μονογονεϊκότητα είναι γένους θηλυκού. Το εύρημα επίσης συμφωνεί και με την μελέτη των Μιχαϊλίδου και συν.,¹⁶ που διερευνούσε την ενσωμάτωση των απόψεων των παιδιών στις πολιτικές για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο "μόνος γονέας" είναι συνήθως γένους θηλυκού, εκδηλώνοντας τον κατεξοχήν μητρικό ρόλο της γυναίκας.

Τα αποτελέσματα της παρούσης μελέτης έδειξαν, ότι η μέση ηλικία των υπευθύνων μόνων γονέων ήταν τα 44 έτη, αποτέλεσμα, που συμφωνεί με ευρήματα άλλης μελέτης¹⁴ και διερευνά την ενσωμάτωση των απόψεων των παιδιών στις πολιτικές για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η παρούσα έρευνα επίσης έδειξε, ότι η φύλαξη παιδιών και η υλική και ηθική

στήριξη αποτελούν τις κύριες ανάγκες που οι μόνιμοι γονείς απευθύνονται στην οικογένεια τους και συγκεκριμένα, στη χώρα μας, οι στενοί συγγενείς και τα μέλη της οικογένειας εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην καθημερινή ζωή όχι μόνον εξαιτίας των ιδιαιτεροτήτων της ελληνικής κοινωνίας αλλά και εξαιτίας της έλλειψης συλλογικών-δημόσιων παροχών, κρατικών παροχών προς την οικογένεια, αλλά και την περιορισμένη ανάπτυξη γενικά του Κράτους Πρόνοιας.¹⁵ Το συγγενικό δίκτυο αλλά και το φιλικό, μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο και να εξασφαλίσουν κατά κάποιο τρόπο κάποια κοινωνική προστασία και φροντίδα σε περίπτωση σοβαρής ανάγκης, ανεργίας, χωρισμού, ασθένειας, φύλαξης παιδιών, αλλά και στην παροχή κατοικίας, στην εξεύρεση εργασίας κ.λπ., επίσης στην κοινωνικότητα και στην συμπαράσταση γενικότερα κατά τις δύσκολες στιγμές της ζωής της οικογένειας.¹⁶

Το αποτέλεσμα της μελέτης συμφωνεί με διακρατική μελέτη¹⁷, που αφορά τις προσδοκίες των ερωτηθέντων από το Ελληνικό κράτος, τους εργοδότες και τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις ως προς την άσκηση πολιτικών για την οικογένεια. Η τελευταία αυτή μελέτη έδειξε ότι, η υποδομή στην Ελλάδα, για την φροντίδα των παιδιών είναι ανεπαρκής και ο ρόλος των άτυπων δικτύων, είναι πολύ σημαντικός στη στήριξη των λειτουργιών της οικογένειας. Υποστηρίζεται ότι η ελληνική εμπειρική πραγματικότητα, καταδεικνύει ότι οι

λειτουργίες του θεσμού της οικογένειας στο πλαίσιο της αποδυνάμωσης του παρεμβατικού ρόλου του κράτους ενισχύονται ιδεολογικά και πρακτικά, ως εξόχως πρόσφορα μέσα ή και μηχανισμοί κοινωνικής άμυνας και προστασίας.¹⁸

Ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό του δείγματος της παρούσης έρευνας και συγκεκριμένα το 66,1% δήλωσε ανάγκη ψυχολογικής στήριξης ενώ το 32,5% δήλωσε ανάγκη εξεύρεσης εργασίας. Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης συμφωνούν με αντίστοιχα αποτελέσματα άλλης έρευνας¹⁹ και ενισχύουν την άποψη ότι η μονογονεϊκότητα επιδρά στην εκδήλωση ψυχολογικών αναγκών στους μόνους γονείς. Σε μελέτη που πραγματοποιήθηκε στην Κύπρο¹⁶, με στόχο την σκιαγράφηση της κυπριακής μονογονεϊκής οικογένειας, επισημαίνοντας τα κοινωνικά, ψυχολογικά και οικονομικά τους δεδομένα προκειμένου να επισημανθούν ομοιότητες και ιδιαιτερότητές του, σε σύγκριση με άλλες δυτικές κοινωνίες, βρέθηκε ανάλογη σχέση μεταξύ μονογονεϊκότητας, ψυχολογικής ανάγκης και ανάγκης εξεύρεσης εργασίας.

Είναι ευρέως αποδεκτό, ότι οι υπεύθυνοι μόνιμοι γονείς αναφέρουν ζήτηση εργασίας ως συνέπεια των αυξημένων υποχρεώσεων και γενικότερα του πολλαπλού ρόλου του μόνου γονέα.²⁰ Ως γνωστό, η εργασία αποτελεί βασικό παράγοντα που διαμορφώνει κατά κύριο λόγο τις βασικές ανάγκες της

οικογένειας, ειδικά της μονογονεϊκής οικογένειας με εξαρτώμενα παιδιά. Η απουσία κάλυψης της ανάγκης της εργασίας, παρασύρει και σχεδόν όλες της υπόλοιπες ανάγκες που παρουσιάζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες με εξαρτώμενα παιδιά και προκαλούν στην οικογένεια χαμηλό βιοτικό επίπεδο.

Οι ελλείψεις και τα εμπόδια από πλευρά της «προσφοράς» όπως χαμηλά επίπεδα δεξιοτήτων, έλλειψη πρόσβασης σε υποδομές φροντίδας (π.χ φύλαξη παιδιών), δυσκολία πρόσβασης στην αγορά εργασίας (π.χ. ανάγκη φροντίδας παιδιών λόγω ανεπάρκειας αντίστοιχων υποδομών) ή χρόνιες ασθένειες κ.λπ οδηγούν την μονογονεϊκή οικογένεια με εξαρτώμενα παιδιά σε κοινωνικό αποκλεισμό.¹⁵

Η σχέση των υπευθύνων των μονογονεϊκών οικογενειών με εξαρτώμενα παιδιά με την αγορά εργασίας επηρεάζεται από μία σειρά παραγόντων όπως οι ευκαιρίες απασχόλησης που προσφέρει η αγορά εργασίας, η επάρκεια της κοινωνικής υποδομής, η διαθεσιμότητα θέσεων μερικής απασχόλησης, τα επαγγελματικά και κοινωνικά ωράρια, οι επιμέρους ρυθμίσεις πρόνοιας και επιδόματα, ο βαθμός στήριξης από τη διευρυμένη οικογένεια, το φορολογικό σύστημα κ.λπ. Ως εκ τούτου, είναι αναμενόμενο να παρουσιάζονται σημαντικές δυσκολίες και προβληματισμοί.¹⁵

Οι φορείς που σχεδιάζουν και χαράσσουν κοινωνική πολιτική και αναπτύσσουν διάφορες «αποδοτικές προσεγγίσεις»²¹ στο πλαίσιο του κοινωνικού σχεδιασμού προκειμένου να αντιμετωπίσουν επίμονες προκλήσεις, θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους την πρόκληση του φαινομένου των μονογονεϊκών οικογενειών με εξαρτώμενα παιδιά που έχουν ανάγκη ολοκληρωμένου τρόπου αντιμετώπισης, με σεβασμό στην ανθρώπινη αξία. Μια κοινωνία, για να έχει συνοχή και συνέχεια αλλά και να ευημερεί, θα πρέπει να λαμβάνει «μέτρα πρόνοιας» για αυτές τις ευπαθείς ομάδες. Ειδικότερα, θα πρέπει να καταπολεμά και να ελαχιστοποιεί τα φαινόμενα, που αποκόπτουν τις μονογονεϊκές οικογένειες με εξαρτώμενα παιδιά, από τον κοινωνικό ιστό, τα οποία δεν είναι αποτέλεσμα μόνον έλλειψης οικονομικών πόρων, αλλά ενός πολυδιάστατου συνδυασμού στοιχείων, που αποστερούν ή δυσκολεύουν την πρόσβασή τους σε δημόσια και κοινωνικά αγαθά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Από την έρευνα διαπιστώνεται η πλειονότητα της γυναικείας μονογονεϊκότητας έναντι των ανδρών μόνων γονέων με εξαρτώμενα παιδιά, όπως επίσης ότι αυτές οι οικογένειες σε μεγάλο ποσοστό στηρίζονται στις οικογένειές τους. Αναλυτικότερα, η ανάγκη φροντίδας βρεφών και παιδιών προσχολικής ηλικίας παρέχεται σε μεγάλο ποσοστό από την οικογένεια των μονογονεϊκών οικογενειών.

Επίσης, διαπιστώνεται ότι οι μονογονεϊκές οικογένειες βιώνουν ανάγκη ψυχολογικής στήριξης, αφού παρατηρείται υψηλό ποσοστό ζήτησης για συγκεκριμένες υπηρεσίες. Μεγαλύτερο ποσοστό ζήτησης για ψυχολογική στήριξη παρουσιάζουν οι μονογονεϊκές οικογένειες που προέρχονται από χωρισμό/διάσταση, οι μονογονεϊκές οικογένειες που έχουν 2 παιδιά και οι μονογονεϊκές οικογένειες που έχουν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο. Επίσης η ανάγκη για εργασία ευρίσκεται σε υψηλά επίπεδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Μαράτου- Αλιπράντη Λ. Μορφές οικογένειας και οικονομική ανέχεια: μια πρώτη προσέγγιση, στο Φτώχεια και κοινωνικός Αποκλεισμός. Πρακτικά εισηγήσεων, ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2005
2. ΚΑΡΛΟΣΑ Μ, Μαράτου -Αλιπράντη Λ. Νέες Μορφές Οικογένειας και Κοινωνική Πολιτική: Η Περίπτωση της Ελλάδας και της Πορτογαλίας, στο Μαράτου-Αλιπράντη Λ. (επιμ), Οικογένειες και Κράτος Πρόνοιας στην Ευρώπη Τάσεις και προκλήσεις στον εικοστό πρώτο αιώνα, ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2002
3. Κογκίδου Δ. Μονογονεϊκές οικογένειες Πραγματικότητα-Προτάσεις. «Νέα Σύνορα»-Α.Α. Εκδ., Λιβάνη, Αθήνα, 1995
4. Απογραφή πληθυσμού. ΕΣΥΕ, 2001
5. Στασινοπούλου Ο. Από το κράτος πρόνοιας στο «νέο» προνοιακό καπιταλισμό: Φροντίδα και γήρανση - η σύγχρονη πλουραλιστική πρόκληση.3η έκδοση, Gutenberg, Αθήνα, 1996

6. Σακελλαρόπουλος Θ. (επιμ.) Η μεταρρύθμιση του κοινωνικού κράτους. Τόμος α', 1η έκδοση, Κριτική, Αθήνα, 1999
7. Στοθόπουλος Π. Κοινωνική Εργασία: διαδικασία, μέθοδοι και τεχνικές παρέμβασης. Εκδ., Παπαζήσης, Αθήνα, 2000
8. Γεώργας Δ. Ψυχολογικές και οικολογικές διαστάσεις στη δομή και λειτουργία της οικογένειας, στο Σ. Παπαστάμου, Σ. Κανελλάκη, Α. Μάντογλου, Σ. Σαμαρτζή, Ν. Χρηστάκης. (επιμ.) Η ψυχολογία στο σταυροδρόμι των επιστημών του ανθρώπου και της κοινωνίας, Εκδ., Καστανιώτη, Αθήνα, 1999
9. Μαλούτας Θ, Οικονόμου Δ. (επιμ.). Προβλήματα ανάπτυξης του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα: Χωρικές και τομεακές προσεγγίσεις. Εκδ., Εξάντας, Αθήνα, 1988
10. Μουσούρου Λ. Κοινωνιολογία της Σύγχρονης Οικογένειας. Εκδ., Gutenberg, Αθήνα, 1989
11. Μουσούρου Λ. Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική. Εκδ., Gutenberg, Αθήνα, 2005
12. Ματσαγκάνης Μ. Προοπτικές του Κοινωνικού κράτους στη Νότια Ευρώπη. Εκδ., Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999
13. Κικίλιας Η, Παπαλιού Ο, Φαγαδάκη Ε. Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Μονογονεϊκών Οικογενειών στην Ελλάδα, εκδ., ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2007.
14. Μιχαϊλίδου Μ, Μουρίκη Α, Gazon Ε. Τελική Έκθεση για την Εφαρμογή της Δράσης, ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2007.
15. Βενιέρης Δ, Παπαθεοδώρου Χρ. Η Κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα. Προκλήσεις, Προοπτικές. Εκδ., Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2003.
16. Μαράτου - Αλιπράντη Λ. Διαγενεακές σχέσεις στη σύγχρονη εποχή: Θεωρήσεις, τάσεις, πρακτικές. Συγκριτική επισκόπηση. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Νο 98-99, Εκδ., ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1999.
17. Μουσούρου Λ, Στρατηγάκη Μ. Προσδοκίες ως προς την άσκηση πολιτικών για την οικογένεια. διακρατική έρευνα, Improving Policy Responses and Outcomes to Socio-Economic Challenges (IPROSEC), Αθήνα, 2000.
18. Τσίγκανου Ι. Αποκλεισμοί και εντάξεις στο πλαίσιο της οικογένειας: Η Ελληνική εμπειρία, στο Μαράτου - Αλιπράντη Λ.(επιμ.) Οικογένειες και Κράτος πρόνοιας στην Ευρώπη. Τάσεις και προκλήσεις στον εικοστό πρώτο αιώνα, . Εκδ., Gutenberg, Αθήνα, 2002.
19. Πατίδου Ε, Λιάκου Μ. επιμ, έρευνα, Η επίδραση της μονογονεϊκότητας, της μετανάστευσης και του χαμηλού κοινωνικού-οικονομικού επιπέδου στην παραβατική συμπεριφορά του παιδιού. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσ/κης Γεν. Δ/ση ποιότητας ζωής, Δ/ση Κοινωνικής Πρόνοιας, Π.Κ.Υ.Π.Ο.Π, 2007
20. Νικολάου Η. Έκθεση κατά του ρατσισμού και των Διακρίσεων αναφορικά με τις μονογονεϊκές

οικογένειες. Αρ.Φακ. Α.Κ.Ρ 25,
Λευκωσία, 7 Μαΐου, 2007.

21. Τσομπάνογλου Γ, Κορρές Γ,
Γιαννοπούλου Ι. Κοινωνικός
Αποκλεισμός και Πολιτικές
Ενσωμάτωσης. Εκδ., Παπαζήση, Αθήνα,
2005.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1. Κοινωνικές Ανάγκες

	N	% θετικής απάντησης
Έχετε απευθυνθεί (α) στο κράτος (β) στην εκκλησία (γ) στις οργανώσεις* για ανάγκη:		
Ψυχολογικής στήριξης**	(α) 56	27,2
	(β) 43	20,9
	(γ) 43	20,9

Πίνακας 2. Κοινωνική Ανάγκη

	N	% θετικής απάντησης
Έχετε απευθυνθεί (α) στο κράτος (β) στην εκκλησία (γ) στις οργανώσεις* για ανάγκη:		
Εργασίας	(α) 42	20
	(β) 25	12,1
	(γ) -	-

Πίνακας 3. Κοινωνικές Ανάγκες

	N	% θετικής απάντησης
Έχετε απευθυνθεί (α) στο κράτος (β) στην εκκλησία (γ) στις οργανώσεις* για ανάγκη:		
Πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις	(α) 18 (β) 11 (α) 22	8,7 5,3 10,7

Πίνακας 4. Κοινωνικές Ανάγκες

	N	% θετικής απάντησης
Έχετε απευθυνθεί (α) στο κράτος (β) στην εκκλησία (γ) στις οργανώσεις* για ανάγκη:		
Φροντίδα Βρεφών και Παιδιών προσχολικής Ηλικίας	(α) 22 (β) 10 (γ) 3	10,7 4,9 1,5

Πίνακας 5. Κοινωνικές Ανάγκες

	N	% θετικής απάντησης
Έχετε απευθυνθεί (α) στο κράτος (β) στην εκκλησία (γ) στις οργανώσεις* για ανάγκη:		
εκπαίδευσης	(α) 15 (β) 6 (γ) 11	7,3 2,9 5,3

Πίνακας 6. Κοινωνικές Ανάγκες

	N	% θετικής απάντησης
Έχετε απευθυνθεί (α) στο κράτος (β) στην εκκλησία (γ) στις οργανώσεις* για ανάγκη:		
Υποστήριξη Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες	(α) 9 (β) 6 (γ) 4	4,4 2,9 1,9

Πίνακας 7. Κοινωνικές Ανάγκες

	N	% θετικής απάντησης
Έχετε απευθυνθεί (α) στο κράτος (β) στην εκκλησία (γ) στις οργανώσεις* για ανάγκη:		
Στέγασης	(α) 16 (β) 4 (γ) 3	7,8 1,9 1,5

Πίνακας 8. Κοινωνικές Ανάγκες και Οικογένεια

		N	%
Η οικογένειά σας βοηθάει στις ανάγκες	Όχι	25	12,1
	Ναι	165	80,1
	Δεν απαντά	16	7,8

Πίνακας 9. Κοινωνικές Ανάγκες και Οικογένεια

		N	%
Τι είδους βοήθεια σας καλύπτει η οικογένειά σας	Οικονομική	97	58,8
	Υλική	83	50,3
	Φύλαξη παιδιών	106	64,2
	Ηθική	134	81,2

*. Σύλλογοι Μονογονεϊκών Οικογενειών- Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

** . Επισκέψεις σε κοινωνικές υπηρεσίες του κράτους- υπηρεσίες της Εκκλησίας- των Συλλόγων Μονογονεϊκών Οικογενειών και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις